

УДК 336.7

Гуцул М. О.
*аспірант кафедри фінансового менеджменту
та фондового ринку
Одеського національного економічного університету*

Hutsul M. O
*Postgraduate Student Finance Management
and Stock Market
Odessa National Economic University*

КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

CONCEPT OF FINANCIAL SUPPORT SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено концепцію фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства. Розглянуто економічну сутність та особливості фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства. Визначено взаємозалежність стійкого розвитку від фінансового забезпечення підприємств. Детально проаналізовано теоретичні аспекти фінансового забезпечення та стійкого розвитку. У результаті аналізу наукових робіт багатьох вчених запропоновано визначення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства. Проведено поетапний аналіз концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Ключові слова: фінансове забезпечення, стійкий розвиток, динамічні системи, криза, концепція.

Вступ та постановка проблеми. Проблема розробки та побудови ефективної концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства сьогодні є актуальною.

Економічна рецесія та фінансова криза, що склалася в Україні, вимагає від суб'єктів підприємницької діяльності особливо зважених рішень і постійного, цілеспрямованого

управління у сфері фінансів. Спад промислового виробництва, банкрутство та великий ризик роботи з банківською системою знижують ефективність управління підприємством. Отже, сучасне функціонування підприємств пов'язано з постійним пошуком і впровадженням сучасних форм фінансового забезпечення. Пошук й отримання обсягу фінансових джерел, необхідних для безперервного відтворення процесу виробництва та всебічного розвитку інноваційних процесів, є одним зі складних завдань, які повинні вирішувати органи державної влади та місцевого самоврядування, суб'єкти підприємництва. Для практичної реалізації такого непростого завдання важливим та актуальним є визначення та вивчення концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства присвячені роботи Дж. Уільямса, Ф. Модільяні, М. Міллера, Г. Марковіца, Ю. Фама. Актуальні теорії фінансового забезпечення розробляються, систематизуються, аналізуються І. Бланком, О. Шведчиковим, І. Колесовою, Н. Фішук, Г. Азаренковою та іншими вченими, які пропонують свої погляди на концепцію фінансового забезпечення й узагальнюють її ознаки.

Виділення не вирішених раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на наявність значного обсягу наукових досліджень, у формуванні теоретичного підґрунтя фінансового забезпечення підприємств недостатня увага приділяється визначенню загальних засад концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку – мети, принципів та завдань фінансового забезпечення.

Метою статті є визначення основних засад концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Результати дослідження. Соціально-економічний стан в Україні змушує підприємців постійно мобілізувати всі свої зусилля для вирішення вічної проблеми: де знайти фінансові ресурси (капітал) для відкриття чи розширення виробництва, робіт, послуг.

Рівень фіскального навантаження на суб'єкти підприємницької діяльності в Україні залишається одним із найвищих у світі. Ураховуючи грошово-кредитну політику Національного банку України (рестрикційна політика – обмеження обсягів кредитних ресурсів, підвищення відсоткових ставок), потреба в дешевих та доступних кредитних ресурсах досі залишається незадоволеною.

Основою розробки концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства є збалансованість між важелем самофінансування та кредитним забезпеченням.

Сучасний економічний словник наводить такі визначення концепції:

- 1) генеральний задум, який визначає стратегію дій під час здійснення реформ, проєктів, планів, програм;
- 2) система поглядів на процеси й явища в природі та в суспільстві [1, с. 342].

На основі такого визначення пропонується концепція фінансового забезпечення стійкого розвитку, яка включає необхідне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень і схема її реалізації (див. рис. 1).

Авторське бачення мети концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку полягає у досягненні стійкого розвитку на майбутнє.

В економічній літературі досить широко використовуються поняття «фінансове забезпечення» та «стійкий розвиток». Проте на сьогодні не має методичного підходу до визначення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства як економічної категорії за своїм обсягом та змістом.

Для повного та ґрунтовного визначення поняття «фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства» розглянемо наукову дефініцію його системних елементів – фінансового забезпечення та стійкого розвитку.

Більшість науковців фінансове забезпечення розглядають як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Такого підходу у своїх наукових працях дотримуються О. Кириленко [2, с. 41–42], С. Юрій і В. Федосов [3, с. 94], Н. Кравчук [4, с. 56]. Фінансове забезпечення як підсистему фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства розглядає В. Опарін [5, с. 56]. В. Федосов вважає, що фінансове забезпечення – це система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер [6, с. 49]. О. Романенко фінансове забезпечення визначає як покриття затрат за допомогою фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання та державою [7, с. 18].

Під стійким розвитком І. Кондіус [8], І. Замула, Г. Кірейцева [9] розуміють багатовимірний процес змін, який зображає здатність системи стабільно забезпечувати динамічне зростання, зберігаючи рівновагу та збалансованість рівноцінних за своєю значущістю взаємопов'язаних соціальної, економічної та екологічної сфер, які не дають негативно впливати зовнішнім та внутрішнім факторам.

О. Василенко [10] вважає, що стійкий розвиток – це розвиток, який передбачає безперервні та прогресивні структурні зміни шляхом зміцнення структуроутворюючих зв'язків вищого рівня, які більш надійні, ніж аналогічні зв'язки підсистем підпорядкованого йому рівня з метою якнайшвидшої адаптації СЕС.

На думку Ю. Погорелова, стійкий розвиток – це процес переходу підприємства від одного стану в інший, якісно новий стан, за якого в підприємства утворюються нові можливості до вирішення поставлених завдань та який можливий у міру того, що підприємство має здатність до розвитку – внутрішнім і зовнішнім потенціалом і здійснюється шляхом внесення відповідних змін [11].

За допомогою наукового методу пізнання синтезу та аналізу наводимо таке визначення фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства, як ефективне маневрування та використання фінансових ресурсів, яке сприяє підвищенню платоспроможності та ліквідності, ритмічності та надійності процесів матеріально-технічного постачання, виробництва і реалізації продукції за визначеним напрямом та траєкторією еволюційно-інноваційного розвитку в умовах постійних волатильних змін економічної кон'юнктури.

Після аналізу теоретичного базису фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства перейдемо до дослідження концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства (див. рис. 1).

Для того, щоб фінансово забезпечити стійкий розвиток підприємства, потрібно сформувати мету, завдання та принципи функціонування підприємства. Визначаються загальні пріоритети в діяльності підприємства, формується бачення результату здійснення процесів розвитку та потенційного стану підприємства як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах.

На наступному етапі концептуальних положень фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємство проводиться дослідження поточного стану підприємства, що включає аналіз факторів впливу зовнішнього й внутрішнього середовища, результатом якого є побудова SWOT-матриці, повна діагностика показників фінансово-господарської діяльності.

Такий аналіз дає вихідну інформацію для виявлення переваг поточного стану та прогнозування здійснення комплексу змін у просторово-часовому аспекті. Тобто даний аналіз дає нам змогу дати відповідь на питання, в якому фінансово-економічному стані підприємство знаходиться та куди далі рухатися.

На основі аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства визначається фінансовий потенціал для забезпечення стійкого розвитку суб'єкта підприємницької діяльності та моделюються потенційні стани: потенціалу жививності, потенціалу стійкості та розвитку.

Ключовим елементом механізму концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства є діагностика складників визначеної тривірневої моделі з метою майбутнього обґрунтування вектора розвитку та його найбільш оптимальної траєкторії.

Далі на основі проведеної діагностики визначається вектор, траєкторія та межа фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства, тобто його спрямованість. З огляду на природу застосування векторів в економічних дослідженнях, можна сказати, що вектор розвитку являє собою впорядковану сукупність показників, які характеризуються певним напрямом.

Аналізуючи основні риси трансформаційного та адаптивного підходів до сутності фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства, слід зазначити, що розвиток підприємства як проекція його цілей і можливостей може відбуватися за висхідним, спадним та нейтральним (стагнаційним) вектором. Особливу увагу слід приділити ней-

тральному вектору, оскільки такий напрям розвитку може мати місце лише в короткостроковому періоді як перехідна, вичікувальна фаза, необхідна для того, щоб знайти найбільш сприятливий момент для здійснення «якісного стрибка» або ж сформулювати необхідний для цього базис.

Наступною характеристикою фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства є його траєкторія.

Визначення траєкторії розвитку дає змогу визначити наскільки близько в процесі розвитку підприємство наблизиться до меж стійкого простору та розробити перелік фінансових заходів щодо запобігання втраті рівноважного стану або його відновлення.

Важливу роль у фінансовому забезпеченні стійкого розвитку відіграє обґрунтування меж стійкого простору, тобто знаходження верхньої та нижньої межі динамічної рівноваги. Стійкий простір передбачає наявність декількох значень показників, яких може досягати підприємство в процесі свого розвитку без втрати стійкості.

Площина стійкого простору може змінюватися в процесі розвитку підприємства, оскільки межі стійкого простору визначаються не постійними величинами. Це зумовлено мінливістю зовнішніх умов фінансового забезпечення, зміна яких коригує фазовий простір забезпечення стійкого розвитку підприємства. Обґрунтоване визначення площини стійкого простору діяльності суб'єктів підприємницької діяльності забезпечує необхідний рівень гнучкості та адаптивності підприємства, оскільки в межах стійкого простору вектор розвитку залишається незмінним, а траєкторія, за якою підприємство здійснює зміну якісного стану відповідно до обраного вектора, можуть змінюватися як у внутрішніх бізнес-циклах підприємства, так і в зовнішніх чинників [3, с. 49].

Фінансове забезпечення стійкого розвитку підприємства має проводитись постійним моніторингом відповідності фінансового стану підприємства визначеній площині стійкого простору, що має на меті завчасне розпізнавання причин, які можуть привести до виходу підприємства за межі стійкого простору.

У процесі стійкого розвитку та досягнення підприємством нового еволюційно-інноваційного стану можуть бути сформовані нові аттрактори – сфері тяжіння, що забезпечують стійкий стан, до якого прагне система. Якщо зміна якісного стану підприємства одразу зумовила перехід із визначеної заздалегідь площини стійкого простору до нового аттрактора, то можемо казати про ефективність стійкого розвитку, результатом якого є новий якісний стан, що відповідає критерію стійкості.

Зазначимо, що взаємна інтеграція вектора, траєкторії розвитку та площини стійкого простору дає змогу не тільки активно реагувати на будь-які динамічні зміни середовища функціонування підприємства, зумовлені «латильним характером» цього середовища, а й розробляти так звану політику фінансових ін'єкцій щодо здійснення випереджальних заходів втрати рівноваги та виходу підприємства до рівня стійкого функціонування [9, с. 197].

Наступним етапом концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства є формування та обґрунтування тактичної та стратегічної стратегії, яка передбачає розробку комплексу стратегічних заходів щодо здійснення переходу з вихідної точки (поточ-

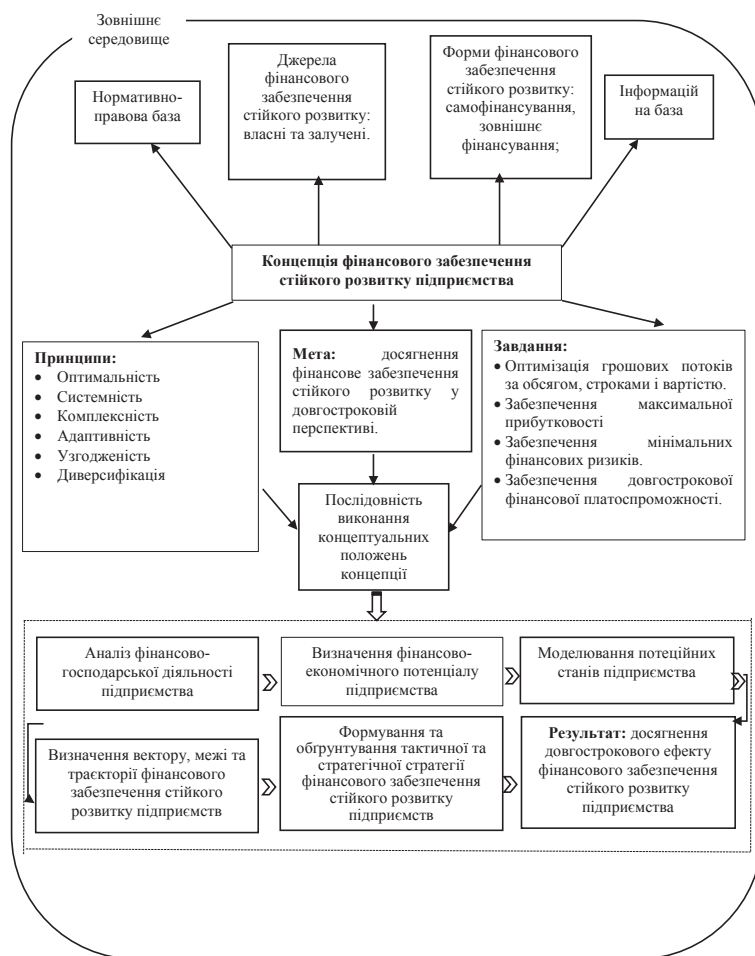

Рис. 1. Концепція фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства

ного стану підприємства) до нового якісного стану відповідно до обраного вектора за визначеною траєкторією, що лежить у межах стійкого простору.

На завершальному етапі відбувається формування тактичної та оперативної платформ управління стійким економічним розвитком, що являє собою декомпозицію визначених на попередньому етапі стратегічних заходів. У рамках цього етапу доцільною є розробка адекватних умовам функціонування підприємства бізнес-моделей, що насамперед мають забезпечувати адаптивність підприємства до ринкового середовища та реалізацію обґрунтованих стратегій розвитку. Відповідно до специфіки діяльності підприємства може бути розроблена комплексна бізнес-модель, яка забезпечить формування стійких компетенцій підприємства для забезпечення стійкого економічного розвитку, або запропоновані бізнес-моделі окремих функціональних напрямків діяльності підприємства. Особлива увага на цьому етапі має бути приділена раціональному використанню ресурсів підприємства, оскільки раціональний розподіл, ефективне використання ресурсів усіх видів та формування необхідного обсягу ресурсного потенціалу є об'єктивною умовою для здійснення «якісного стрибка». Важливого значення набуває формування системи управління зв'язками підприємства з його мікросередовищем, що зумовлене значним його впливом на функціонування підприємства. Взаємодія торговельного підприємства із зовнішнім мікросередовищем несе в собі найбільшу кількість ризиків, які в ефективній системі управління можуть бути вчасно ідентифіковані, що дасть можливість розробити низку заходів запобігання втраті стійкості через виявлені ризики під час ініціації та здійсненні процесів розвитку підприємства.

Як результат – досягнення довгострокового ефекту фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства відбувається на основі інтегрованого підходу до управління фінансовим забезпеченням стійким економічним розвитком, який передбачає оперативну, тактичну та стратегічну платформи управління, кожній з яких притаманний окремий управлінський підхід, зокрема: процесний (оперативна платформа), функціонально-домінантний (тактична платформа), системний (стратегічна платформа).

Також складниками концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку є форми та джерела фінансового забезпечення стійкого розвитку.

Форми фінансового забезпечення стійкого розвитку бувають традиційні: самофінансування та зовнішнє фінансування.

Джерела фінансового забезпечення поділяються також на власні фінансові ресурси (формуються на базовому рівні): прибуток суб'єктів підприємництва, доходи від підприємницької діяльності, амортизаційні відрахування.

Залучені фінансові ресурси (формуються на регіональному, загальнодержавному, світовому рівнях) на різних умовах повернення та платності: кошти бюджетів різних рівнів та позабюджетних фондів, кредити комерційних банків та небанківських фінансових установ, кошти міжнародних організацій, випуск акцій, інвестиції, заощадження населення, міжнародна та спонсорська допомога.

Кожний вид фінансових джерел має свої особливості, недоліки та переваги, що суттєво впливають на процес функціонування підприємств. Залежно від якої траєкторії, межі та вектору розвитку підприємства в умовах відновлення та становлення стійкого розвитку, величина кожного джерела фінансування і його частка в загальному обсязі фінансових ресурсів різні.

Висновки. Використання запропонованої концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства в триаді «вихідний базис розвитку – наявні та потенційні можливості – зміна якісного стану» дає можливість управляти окремими підсистемами розвитку підприємства, які становлять цілісну систему, що дає змогу ефективно реалізувати визначену стратегію стійкого розвитку підприємства, проводити перманентний моніторинг дотримання підприємством обраної траєкторії розвитку та запобігати «виходу» підприємства за межі стійкого простору.

Запропонований концептуальний підхід до моделювання фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства дасть можливість оптимізувати грошові потоки відповідно до видів інноваційних процесів, отримати ефект синергізму від зниження витрат, фінансових ризиків, а також можливості оптимального використання основних засобів через лізинг, кооперацію та інтеграцію підприємств різних видів бізнесу.

Таким чином, побудова концепції фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства дає змогу підвищити адаптивність підприємства до мінливих умов зовнішнього середовища та забезпечити ефективність його діяльності в несприятливих умовах, а також є запорукою задоволення інтересів власників підприємства – отримання дивідендного доходу; працівників підприємства – вчасне отримання заробітної плати створення умов для кар'єрного розвитку; партнерів та контрагентів – ефективне довготривале співробітництво; органів місцевого та державного управління – забезпечення довгострокового розвитку та поповнення бюджету податковими надходженнями.

Перспективами подальших досліджень є питання фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства, його складових частин, а також виявлення факторів, що впливають на стан і розвиток підприємства, побудова системи індикаторів економічних показників підприємств можуть бути темами для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Райзберг Б. Современный экономический словарь / Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М., 1999. – 479 с.
2. Кириленко О. Фінанси (теорія та вітчизняна практика): [навч. посібник] / О. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2002. – 212 с.
3. Фадеева А. Концепция устойчивого развития туризма / А. Фадеева // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 89. – С. 48–51.
4. Кравчук Н. Фінанси / Н. Кравчук, В. Горин, Т. Ясеновська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 432 с.
5. Опарін В. Фінанси: Загальна теорія: [навч. посібник] / В. Опарін. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
6. Романенко О. Фінанси: [підручник] / О. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
7. Кондіус І. Прогнозування стійкого розвитку регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.05 / І. Кондіус; Луц. нац. техн. ун-т. – Луцьк, 2008. – 21 с.
8. Замула І. Економічна та екологічна безпека у контексті стійкого розвитку / І. Замула, Г. Кірейцева // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 196–198.
9. Василенко А. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография / А. Василенко. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.

10. Погорелов Ю. Интервальная оценка развития предприятия с использованием показателя EVA / Ю. Погорелов, Е. Деева // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – Т. 2. – С. 110–114.

Аннотация. В статье исследована концепция финансового обеспечения устойчивого развития предприятия. Рассмотрена экономическая сущность и особенности финансового обеспечения устойчивого развития предприятия. Отмечена взаимозависимость устойчивого развития от финансового обеспечения предприятий. Подробно проанализированы теоретические аспекты финансового обеспечения и устойчивого развития. В результате анализа научных работ многих ученых предложено определение финансового обеспечения устойчивого развития предприятия. Проведенный поэтапный анализ концепции финансового обеспечения устойчивого развития предприятия.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, устойчивое развитие, динамические системы, кризис, концепция.

Summary. The article explored the concept of sustainable financial development of the company. The economic nature and characteristics of financial sustainable enterprise development. Emphasized the interdependence of sustainable development of financial software companies. Detailed analysis of the theoretical aspects of financial security and sustainable development. An analysis of the scientific work of many scientists proposed definition of financial sustainable enterprise development. Conducted analysis of the concept of incremental financial support for sustainable development of the enterprise.

Key words: financial security, sustainable development, dynamic systems, crisis concept.